

JAROSLAVOVI STRÁNSKEMU

Bratislava 17. októbra 1946

Slovutný pán minister!

Dúfam, že prednosta slovenského oddelenia na Ministerstve tmočil Vám už moju žiadosť riešiť niektoré naliehavé otázky spolupráce Povereníctva školstva a osvetu s Ministerstvom školstva a osvetu pri spoločnom rozhovore. Aj do tých čias však, než sa tak stane, pokladám za nevyhnutné upozorniť na niektoré zjavy, narušujúce jednotný vývoj a vývoj k jednote na poli administrovania školských záležitostí.

Podľa dohody medzi Ministerstvom školstva a PŠO vo veci rozdelenia kompetencie z 19. júla 1945 v celoštátnych veciach, spadajúcich do kompetencie rezortov školstva a osvetu, „bude sa postupovať na základe predbežnej dohody medzi Ministerstvom a Povereníctvom“. Táto dohoda nebola neskorším dohovorom vlády a SNR ani priamo ani nepriamo vyzdvihnutá, napriek tomu sa stali niektoré veci, pri ktorých sa nemôžem zbaviť dojmu, že Ministerstvo nebralo na ňu nijaký zreteľ. Nebudem spomínať prípady, keď Ministerstvo v lehote niekoľkých hodín žiada od nás vyjadrenia k svojim návrhom vážnejšieho dosahu; hoci takéto pokračovanie znemožňuje rozvážnejšie uvažovanie dôsledkov navrhovaných opatrení, vidím v tom len ťažkopádnosť úradovania, nie však zlý úmysel alebo ignorovanie citovanej dohody, resp. PŠO.

Oveľa vážnejší charakter majú niektoré podujatia Ministerstva školstva a osvetu z posledného času.

1. Iba z novin som sa dozvedel, že ste ráčili predložiť vláde návrh novely učiteľského zákona; návrh vláda schválila a dodatočne som sa dozvedel o jej obsahu. Náš úrad nenamieta nič proti meritum novely, i slovenskí školskí pracovníci prijímú s radosťou zlepšujúcu tendenciu novely, ide však o to, aby takéto opatrenie celoštátneho významu i dosahu moh-

lo byť vždy uvážené i príslušnými slovenskými úradnými miestami. To sa však v tomto prípade nestalo.

2. Návrh uznesenia o prídavkoch k platom učiteľov a profesorov dostal náš úrad na vyjadrenie veľmi neskoro, keď už pre dôkladnejšie pripomienky k návrhu nebolo času. Jednako žiadali sme, aby uznesenie malo celoštátnu platnosť, nielen platnosť pre Čechy a Moravu, ako to pôvodný návrh žiadal. Návrh tento v plnom rozsahu, tak ako znela žiadosť PŠO, rešpektovaný nebol, resp. rešpektoval sa s istými obmedzeniami, o ktorých sme sa dozvedeli až po schválení uznesenia. Tieto obmedzenia pri niektorých kategóriách učiteľov a profesorov redukovujú význam vládneho opatrenia tak, že praktické realizovanie vyvolalo by odpor, v najlepšom prípade posmech medzi školskými zamestnancami na Slovensku (5 až 8 korunové prídavky mesačne). Keby Ministerstvo školstva a osvetu podľa vzájomnej dohody nás bolo informovalo o svojom úmysle a my sme mu mohli oznámiť dosah jeho návrhu, som presvedčený, že MŠO, resp. Vláda, nemuseli sa dostať v očiach školských zamestnancov na Slovensku do takéhoto chýlostivého postavenia.

3. Z intimátu, ktorý Ministerstvo školstva a osvetu poslalo jednotlivým úradom, dozvedám sa o tom, že osnova školského zákona je sňatá z programu prípravných rokovaní. Pozastavujem sa osobne, najmä však vo funkcii, ktorú zastávam, nad spôsobom, akým sa sťahuje z programu rokovaní osnova školského zákona. Táto osnova totiž vypracovala sa na podnet PŠO a za spolupráce odborníkov nášho Povereníctva. Naliehal som sám na to, aby jednotný školský zákon bol vypracovaný predovšetkým v záujme zjednotenia školského zákonodarstva v Republike a z politických príčin preto, aby štátna škola, bez ktorej si neviem predstaviť zdravý, pokrokový a demokratický kultúrny vývoj na Slovensku, zaistila sa v celoštátnom rámci. Odvolanie pripravenej už osnovy otvára, pochopiteľne, možnosti pre najrozmanitejšie dohady, menovite tiež v tých kruhoch, ktoré odporujú proti poštátneniu školstva z tých samých príčin, pre ktoré v roku 1938—39 s radosťou prijali nové štátno-politické riešenie. O tom, akú neistotu

vnesie toto opatrenie do radov učiteľstva pri týchto okolnostiach, nemusím sa Vám — pán minister — zmieňovať.

Súdim, že Ministerstvo školstva zamýšľa predložiť osnovu nového školského zákona na inom podklade, než bola vypracovaná odvolaná osnova, ktorá sa zredigovala z iniciatívy a pri účinnej spolupráci slovenských školských pracovníkov. Odvolanie osnovy i spôsob, akým sa to stalo (bez vedomia iniciátorov a spolupracovníkov), možno chápať ako čin manifestačný a prosím Vás osobne o Vaše vyjadrenie, či ho naozaj takto máme ponímať.

Prijmite, pán minister, uistenie o mojej úcte a porúčam sa Vám

L. Novomeský

---

9. XII. 1946 sa povereník obracia už nie na ministra (odpoveď zrejme od neho nedostal), ale na prezídium MŠO, aby sa platnosť uznesenia vlády o prídavkoch pre pedagógov „bez akéhokoľvek obmedzenia a výhrad rozšírila aj na Slovensko“. Dôvody: 1. vládne uznesenie sa na Slovensku týka iba zlomku zamestnancov, 2. rozpočtový náklad by sa zvýšil len nepatrne, 3. nepatrný náklad nie je úmerný zafarženiu učárne PŠO v prípade, že by sa osnova nezmenila (pri každom zamestnancovi i tak musia porovnať požitky podľa českých noriem). Na Slovensku sa služobné príjmy skladajú z veľkého množstva zložiek. Manipulácia s nimi je ťažká, rozšíril by sa chaos a neprehľadnosť v platových veciach. 4. Účtáreň PŠO musí zakrátko realizovať 15 tisíc dekrétov o prevode do nových platov podľa chystaného zákona o zjednotení platov. Táto úloha by sa nedala splniť, keby sa teraz mali platy prepočítavať podľa uznesenia vlády. 5. Štátna správa sleduje zjednodušenie úradovania „a preto správne predpisy majú byť vypracované v tomto duchu a v zhode s touto snahou“, 6. Za návrh sa prihovára i nerovnakosť cien životných potrieb (Slovensko bolo vojnou väčšmi postihnuté, mnohí školskí zamestnanci boli zbavení skromného majetku). „V dôsledku týchto závažných skutočností žiadam, aby Ministerstvo školstva a osvetu tento môj návrh — ktorý si osvojil aj Zbor povereníkov — predložilo vláde na uváženie a rozhodnutie.“

Povereník ešte neraz urgoval ministra, aby predložil na rokovanie návrh školského zákona. Stránský však

bol proti štátnej a jednotnej škole, ktorú presadzovali komunisti a PŠO a návrh do vlády pod rozličnými zá-
mienkami nedával.

Osnova nového školského zákona sa prerokúvala (a zákon bol schválený a vyhlásený) až po Februári 1948, keď bol ministrom školstva opäť Z. Nejedlý.